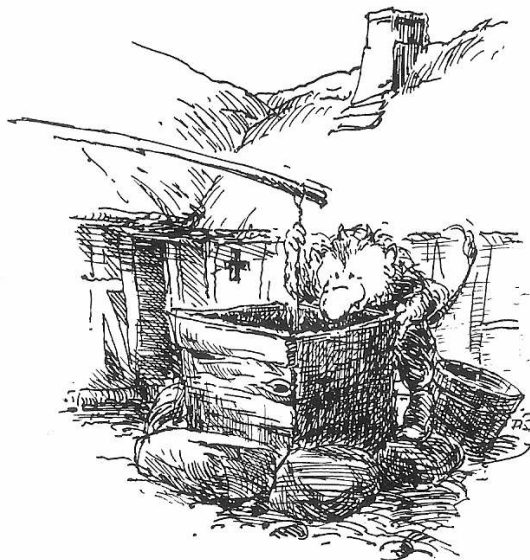

Sagn fra Vejby Sogn

Illustreret af Pia Falck Pape, Tisvildeleje.

Der knytter sig ikke så få sagn til bestemte steder i Vejby sogn, og troen på overnaturlige ting har i enkelte tilfælde været levende helt op i vor tid.

Genoptryk fra »Fra Vejby Sogn«, årsskrift for Vejby Sogns Hjemstavnssamfund 1942.

Troldene hentede Vand.

Tæt Nord for Vejby ligger en stor Gravhøj kaldet Melhøj, hvori der boede en Troll, som dog nu skal være flyttet derfra. Imidlertid forsikrer en endnu (1840) levende Kone, at hun har set ham, idet han ved Midnat »saa glimrende, saa glimrende« hentede Vand ved Brønden. (R. 1840.)

En gammel Mand, som døde omkring 1938, havde i sin Ungdom tjent paa Melhøjgaard, som dengang laa vestligere i Byen. Han fortæller, at der var et Hul i Muren. Det maatte ikke mures til, fordi Trolden fra Melhøj skulde den Vej, naar han hentede Vand i Brønden.

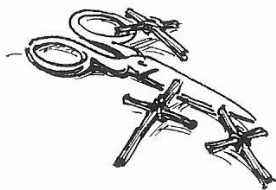
Paa Bjørnehøjgaard i Vejby skulde Porten altid staa aaben, fordi Trolden fra Bjørnehøj hentede Vand der.

Troldtøjets Sand.

Paa en Gaard i Vejby boede i gamle Dage en Kone, der havde mange Kreaturer. For at hun kunde blive fri for at rense under dem, gik hun en Dag op paa en Høj – hvor ellers alle Folk var bange for at gaa op, da man mente, at der boede noget Troldtøj – og gravede et lille Hul. Derpaa tog hun sig en god Slump Sand og gik hjem og strøede det under Køerne; men lige med eet begyndte Køerne at ryste. Konen troede, at de bare var bange for Sandet, og derpaa gik hun ud for at arbejde. Men Køerne blev ved med at ryste, og hun maatte feje rent op og lægge Sandet op paa Højen igen.

(Uhrskov: Folkesagn.)

Saks og Straakors.

I 1912 eller Aarene snart derefter var der Begravelse i Vejby. De var ved at bygge ny Stuelænge; men den gamle, som endnu blev brugt, og som Kisten var i, stod inde i den ny. I Kisten laa en gammel Kone, og ovenpaa Liget laa en Saks og smaa Kors lavede af Straa. Det var en gammel Skik, fordi man troede, at Staal og Kors beskyttede mod alt ondt, og saaledes havde hun bestemt, det skulde være.

Trolldøjet og Hyrdedrengen.

En Dreng vogtede en Dag Faar paa sin Husbonds Mark i Vejby. Faarene gik imidlertid roligt og græssede, og han blev træt af at staa op og satte sig ned: Da han havde siddet lidt, opdagede han et lille Hul; han stak sin Hyrdestav ned i Hullet og opdagede, at der var noget, der trak i Kæppen. Lige med eet blev Staven trukket ud af Haanden paa ham og derfra ned i Hullet. Han blev aldeles forfærdet, da han troede, at det var noget Trolldøj, der havde taget Staven fra ham.

(Ubrskov: Folkesagn.)

Blodstriben.

Mellem Vejby og Raageleje ligger der et stort, lyngklædt Højdedrag, der hedder Hanebjerg. Igennem den tætte Lyng gik der i lige Linie ned mod Vejen en grøn Græsstribe, og om den fortæller Sagnet følgende: Da Engelskmændene mellem 1807 og 14 laa og krydsede i Kattegat, var her jo danske Tropper, der holdt Strandvagt. Engang var en Soldat blevet dømt til at løbe Spidsrod; men han skød sig oppe paa Bakken, og der, hvor Blodet løb ned ad Skraaningen, forsvandt Lyngen, og der blev en græsgroet Stribe i Stedet for. Soldaten var nemlig blevet uskyldig dømt. Striben var i min Barndom meget kendelig og blev betragtet med en vis Ærefrygt.

(Ubrskov S. og T.)

Kælderbjerg.

I Kælderbjergghøjen (Øst for Vejby) har i gamle Dage været Troldtøj – smaa, buttede Tingester, der i en Kobberkedel bar Vand op i Højen fra det nedenfor liggende Kælderbjerg Kjærn (Kær). Den gamle Morten Larsen bandede F..... piske mig paa, at han havde set Troldene gaa med Kedlen, og det havde Peter Nielsen, Mønge, og Jens Sørensen, Vejby, ogsaa, saa det maatte være sandt.

(Nordsj. Venstrebl. 20/12 1918.)

Stenen mod Kirken.

Ovre på Kullen var der en ond Trolde, der var blevet vred paa Vejby Kirke, da den blev bygget. Han kastede en Sten mod Kirken; men Stenen naaede ikke længere end til Hanebjerg, hvor den blev liggende.

(Nordsj. Venstrebl. 20/12 1918.)

Lindormen ved Vejby Kirke.

Iblandt de Landeplager, der i Christian den Fjerdes Tid hjemsøgte Vejby Sogn, saasom Kvægpest med mere, var der ogsaa en Lindorm, som lagde sig ved Kirken; man maatte derfor hugge en dør i Kirkens nordøstlige Side for at komme ind. Der var engang Froprædiken tidlig om Morgenen. Dødningsene kom ogsaa i Kirken om Natten, og nu hændte det, at en kone fra byen var kommet for tidlig til Froprædiken; hun havde nemlig intet Ur, men rettede sig efter Hanegal, og Hanen havde galet forkert. Hun traf da sammen med en Dødning, der sagde, at de kunde blive af med Lindormen ved at opføde en Tyr med Sødmeik og Nøddekerner. Dette fandt saa Sted. Tyren blev opfødt paa Kælderbjerggaarden, og da den var rigtig udvokset, blev den sluppet løs paa Lindormen, som den rev ihjel. Saa blev den nordøstlige Dør tilmuret; den har været det siden og er det den Dag i Dag.

(Uhrskov: Folkesagn.)

Lars Larsen skriver i Nordsjællands Venstreblad, nr. 219, 1918: »Jens Sørensen Oldemor havde været med til at bære Mælk til Tyren, der dræbte Lindormen ved Vejby Kirke« (Jens Sørensen omtales ogsaa andetsteds i Lars Larsens bøger og var vist samtidig med ham en gammel mand, da Lars Larsen var ung).

Erindringer fra Vejby Smedie 1952-87

Af Svend Jensen

Vi købte Vejby smedie i december 1952 og overtog den til terminen samme år. Smeden der hedder Svend Jensen, født 11/9 1929, min hustru Ruth Jensen, født 8/7 1926, vores udbøbte søn født 10/11 1952, ved senere dåb kom han til at hedde Niels Peter Jensen. Smeden, vi købte af, hed Kaj Nielsen, hans kone Alma, prisen var kr. 25.000, udbetaling var 11.500, som vi ikke rådede over. Vores rønlige formue bestod nemlig kun af 1.500,- plus bord, stole, senge og husgeråd. Vi var blevet gift 31/5 i Gørnholt Kirke, men vores forældres gode venner, Ellen og Ejnar Møller i Veksebo, lånte os til udbetalingen.

Vores formue skulle vi bruge til at få benzin på tanken. Her var nem

lig en benzintank, der hørte til ejendommen, hvilket var et stort plus. Den havde nu stået tom nogen tid, for den forrige smedefamilie var i økonomiske vanskeligheder. Det var Jansen Benzin, vi skulle forhandle. 2500 liter kunne den rumme, og det kostede lige de omtalte 1500 kr. Vi havde en bruttofortjeneste på 5 øre pr. liter, første års salg var 29.000 liter, altså en bruttofortjeneste på 1450,-, hvilket ikke lyder af meget i skrivende stund, men vores første omsætning i Smedien var 18213,69 kr., hvilket gav en skattepligtig indkomst på 5.559,00 kr. og en minus formue på 9.452,00 kr.

Det var dengang hovedsagligt smedearbejde for landbrugere, altså bønder og parcellister, husmænd og byens beboere - og endelig lidt for landliggende også.

På den tid var der også en smedie i Holløse, på Godhavn i Tisvilde, i Unnerup, Orby og Valby. Men vore kunder fandtes her i området, og jeg vil nu tage en runde og nævne de gårde, der var i kundekrædsen; heri blandt de gamle Vejby-gårde, der i sin tid blev flyttet ud.

Tisvildevvej: Flædegård, Langagergård.

Holløselundvej: Lundedal, Maglemosegård.

Vejby Strand: Baunebjerg, Strandgård, Strandhøjgård, Bjørnehøjgård, Avlegård, Bakkegården, Klitgården.

Vejby: Præstegården, Bogknoldgård, Melhøjgård, Kælderbjerggård, Bybjerggård, Gundekildegård, Dyndmosegård, Farvergården, Saxenkold gård, Ådyssegård.

Møngevej: Højbrogård, Andekroggård, Havegård, Egetoftegård, Annekærgård.

Men alle de mindre ejendomme og stathusmandsbrug, der havde brug for smeden til hestebeslag og reparationer af landbrugsredskaber, hørte naturligvis også til vor store kundekreds. Sådan noget som bygningsbeslag til håndværkerne, f.eks. tømrer og murer, var også smedens tjans. Ja, og så lavede vi gårdpumper og vand værker hos arbejdsfolk.

Engang kom jeg med en regning til en kunde på en ejendom i Vejby Strand. Det var i februar. Kunden kiggede den igennem, lagde den fra sig og sagde: 'Ja; nu må vi jo se, hvad jordbærrene giver'. Så måtte jeg gå med den besked, det blev et mundheld for os, men dog kunne vi ikke bruge det overfor vores leverandører.

Nu vil jeg prøve at beskrive lidt om, hvad der er sket i Vejby Smedie alle disse år. Det første år arbejdede jeg alene, det vil sige, der var en ældre mand, der kom og hentede hestemøg, Jensen hed han. Han hjalp mig ind imellem, Jensen havde været smed i Argentina, fortalte han, men det var vist en del år siden. Han gik sådan lidt til hånde, når jeg havde travlt, og fik vel heller ikke videre for det, pengene var jo små.

Så en dag i vinteren '54 kom Åge Schrøder ind i smedien og spurgte om jeg ikke kunne have hans dreng Erik, indtil han fik en læreplads. Han ville være mekaniker, han skulle ikke have nogen løn, bare han var beskæftiget, sagde Schrøder. Det blev så bestemt, at han skulle begynde den 1. april, når han kom ud af skolen. Han var kun 14 år, jo det fyldte han 2/4-54. Den 3/4-54 blev smedefamilien udvidet ved det, at der fødte vor mor en dreng, der siden blev døbt Per Carsten, så der var efterhånden mandsskab i smedien.

Erik var en rask dreng, og da han ikke kunne få nogen læreplads som mekaniker, endte det med, at han kom i lære 1/5-55 og det gik usædvanligt godt. Han blev her i ca. 26 år, men fik dog løn, efterhånden som han fandt ud af, at det fik andre.

Vores første befordringsmiddel var en budcykel, som jeg købte af "Pive-Frede" fra Unnerup gl. skole. Den kostede 55,00 kr. og havde tidligere tilhørt Oline fra Unnerup bageri. Det var et stort fremskridt, indtil vi blev motoriserede, da jeg købte en knallert af min far. 150 kr. gav jeg for »Hamilton«, den kunne nemt køre med 2 stk. 35 kg

flaskegas ud til Gundekildegård. Vi var ret hurtigt blevet gasforhandler. Singergas hed det. Senere kom det til at hedde BP, hvilket benzintanken også kom til.

Ang. benzintanken, som blev nedlagt i 1958, havde vi flere skærmydsler. Jeg husker engang, at der var chaufførstrejke midt i halvtredseme, men Jansen Benzin stod udenfor strejken afen eller anden grund. Der opnåede jeg mit højdepunkt i min karriere. Jeg var den største mand norden for Gribskov - nærmeste Jansen-tank var i Hillerød. Jeg blev simpelthen lovet guld og grønne skove, både af præst, bager, skoleforstander, hvis de kunne få benzin hos mig. Engang måtte jeg flygte over til vores genbo, Harald i brødudsalget...

Det gik sådan til, at vi solgte 5 l. til hver, men tanken var jo kun på 2500 liter, og jeg havde også nogle faste kunder, vognmænd og håndværkere, dem skulle vi jo helst sørge for kunne køre. Så havde jeg lovet en københavner, han ringede fra København og spurgte om han kunne regne med 10 liter benzin, hvis han kørte ud til sit sommerhus på Vejby Strand. Jo, det mente jeg nok kunne lade sig gøre, men for helvede, da jeg kontrollerede tanken, kunne jeg se, at den var gal, så jeg flygtede over til Harald og varder resten af dagen. Jo, mod har jeg aldrig savnet...

I 1960 havde vi både svend og 2 lærlinge, så der var fart over feltet. Vi var i øvrigt også begyndt at udleje lokaler til Kronborg Vestre Birk Sparekasse. Det var gårdejer Harald Pedersen, der var bestyrelsesmedlem, der kom og forhandlede med os. Lejen beløb sig til 100 kr. om måneden, og de var her 3 gange om ugen om eftermiddagen.

Så ryddede vi stuen og hængte gardiner op, som blev tjemet, når de ikke var her. På denne måde klarede vi at have sparekassefilial, indtil vi i 1961 byggede til stuehuset mod nord, hvor der blev entre, sparekassekontor på 16 kvm, toilet og badeværelse, samt hverdagsentré. Det var en mægtig forbedring til vores beboelse. Det kostede 12.000 kr., men så steg lejen skam også til 125 kr. om måneden for Sparekassen.

Nu var der åbent hver eftermiddag, og det var gårdejer Oluf Andersen fra Melhøjgård, der var bestyrer. Desuden var der en ansat fra Sparekassen i Helsingør.

Samme år fik jeg kørekort til bil. Der måtte 26 timer til inden køreprøven, men jeg blev, når jeg selv skal sige det, ret god til at køre bil. Vi erhvervede en Opel Combi på papegøjeplader årg. 58 til 11.000 kr.

Men der var god gang i smedien, og vi var begyndt at lave vandinstallationer. Jeg blev autoriseret for det nye vandværk Studebjerg. Nu var udstykningen af bøndergårdene i fuld gang. Der var kun et vandværk i sognet, da vi begyndte. Der havde den forrige smed haft en del arbejde og det kunne vi også få, fortalte vandværksbestyrelsen.

I 1962 kom der en lov om, at man skulle være autoriseret gas- og vandmester. Alle nystartede skulle tage eksamen på Teknologisk Institut, men de eksisterende kunne søge at få tilladelse i deres hjemkommune, og det gjorde jeg.

1962 var også året, hvor Stationsvej blev udvidet med fortove. Der kom vi i knibe, for jeg havde været så dum at skrive under på, at jeg for 500 kr. skulle afgive ca. 80 kvm. jord - nemlig pladsen foran den gamle smedie. Dette indebar at haven skulle ryddes og bruges til oplagsplads. Ja det var ikke så smart. Men i skrivelsen stod, at adgangsforholdene til smedien skulle forblive uændrede. Da nu vejen imidlertid var blevet sænket med 60 cm., fik jeg hos sognerådet medhold i, at jeg fik udbetalt de 12.000 kr. jeg forlangte, så jeg kunne bygge et nyt værksted i haven og rive det gamle ned ud mod vejen.

Det nye værksted stod klar i foråret 1963, og samme år fik vi en lærling mere. Nu lavede vi også centralvarmeanlæg, men jeg var ikke så bevandret i den branche. Det var imidlertid Ove Sørensen, der var udlært hos blikkenslager Peder Pedersen. Han

kom hos os i 1966. Det var et stort plus for forretningen, for blikkenslagerarbejde havde vi også en del af. Der var jo meget nybyggen i disse år - især sommerhuse, hvor der skulle inddække s skorstene og laves tagrender på. Smedien måtte nu investere i et køretøj mere. Det blev en gammel folkevogn, som Olsen på Esso skaffede os.

En dag kom min far herop. Han havde opsnuset, at der var et blikkenslagerfirma i Hillerød, der skulle ophøre, og der var blikkenslagerværktøj at købe. Det gjorde vi så. Bukkemaskine, rundmaskine m.m. og desuden en brugt folkevogn, så nu var vi flot kørende med 3 gamle biler.

Jeg kørte for resten også ud og skoede rideheste, som jo var kommet på mode i forbindelse med den stigende velstand.

Jeg kom langt omkring. Nå ja jeg har sgu da også skoet Lis Hartels hest, dog ikke den hun vandt sølv på ved Olympiaden i Helsingfors.

I 1970 fik vi 2 nyelærlinge, vores egen søn Per og Henrik Svendsen.

Den ældste søn Niels blev udlært i 1972. Året forinden havde vi købt en grund ude på Jens Pedersens jord - Bogknoledgård. Jorden var blevet udlagt til lettere industri, og vi byggede et værksted på 150 m². De første par år brugte vi bygningen på Gøndyssevej som lager og blikværksted, men havde samtidig værkstedet på Stationsvej.

I 1974 kom Niels hjem fra militæret og lejede værkstedet her på Stationsvej som kleinsmedie. Senere lejede vi værkstedet ud til andre. Chr. Olesen solgte bygningsbeslag men var her kun et års tid. Bendt Lorenzen lavede bingomaskiner og lejede af os i en halv snes år.

Hændelser og historier fra smedien (sandfærdige)

En dag kom vores graver, Andreas Sørensen, ind i smedien. Jeg var i gang med at slibe på smergelstenen. Andreas siger »go daw« og går lidt rundt for så pludselig at skubbe til mig og siger så »Hva' smed, kan du ikke slibelidt af det her.« Så hiver han overmunden til et gebis op af lommen. »Jo for ser du, jeg har fået nye tænder, og det bliver ved med at trykke og jeg gider sgu' ikke blive ved med at fare til Helsing hos tandlægen«. Jeg gloede lidt, jo det må jeg vel nok kunne klare. Andreas viste, hvor det trykkede. Jeg gav den lidt på siden af stenen, Andreas prøvede, »Nej de skal have lidt til«, og det fik de så. Vi blev enige om betalingen, det var tre bajere. Men da Andreas er gået, kan jeg ikke dy mig og siger til Erik (min lærling) »Hva' ved du hvem, der er død, du bor jo så nær kirken«. Nå, vi fik os et billigt grin og en bajer.

Nu vi er ved kirkens folk har jeg en historie om vores provst Honoré. Jeg havde engang et mundheld, der lød således: »Hvad en smed ikke kan, er ikke værd at kunne.« Det havde jeg sagt den første gang provsten kom med nogle haveredskaber, der var gået i stykker. Der var gået nogle år, men en dag kommer Honoré i smedien sammen med en kollega og fortæller ham om det mundheld, jeg brugte. »Men tror du, han kan holde en prædiken?«. Der bryder jeg så ind og siger: 'Ja det tror jeg og der kommer flere, end når De prædiker, når bare det bliver averteret.« 'Ja første gang,« siger Honoré, og det måtte jeg give ham ret i, og dog, hvem ved?

Byens barber var genbo til smedien og var en meget klog mand på smedearbejde: og derfor stod han i smediedøren, når han havde en ledig stund. Han kunne så samtidig holde øje med sin egen forretningsdør. Vi var ham meget taknemmelige for hans råd og vejledning, men efterhånden som tiden gik, blev vi omtrent lige så dygtige og samtidig irriterede over hans overvågning. Vi udtænkte et genialt arrangement med en vandspand, der stod ved døren og en vippeanordning, der gik hen til skruestikken, som man så kunne træde på, og så skulle vandspanden vælte ned over barberens

Stationsvej med Vejby Smedie til højre. Barberen og brøduksalget til venstre (ca. 1950).

fødder, men sådan gik det ikke. Barberen havde kunder og kunne derfor ikke være på sin post, derimod kom vor nabo "Porresten Axel« Andersen for at afgive en ordre på noget arbejde, han skulle have lavet og stod derved på barberens plads. Jeg havde travlt ved skuestikken og kom så til at træde på mekanismen, der straks udløstes, så Axel Andersen fik en spand vand over føddeme, hvilket ikke var meningen. Jeg tror ikke han fandt ud af, hvad det var for en snedig indretning, men godt var det, at man ikke er blevet betruet farligere våben, såsom raketter med atomladning, der udløses ved et tryk på en knap.

En smedie er et sted mange mødes, fortrinsvis mænd. Dels kom man for at få udført noget arbejde, dels for at høre om der var noget nyt, såsom almindelig bysladder og politik blev der drøftet meget, både udenrigs og indenrigs, men mest sognerådspolitik. Så kunne bølgerne gå højt, ikke sådan at smeden var den toneangivende, han turde dårligt tilkendegive sin politiske mening for ikke at støde bønderne, men lytte det gjorde han.

Hvor mænd mødes hersker der som bekendt en trang til en tårøl, ved det at det klarer forstanden. Da smeden ikke kunne være den glade giver hele tiden, måtte man finde på konkurrencer, da kun få af bønderne meldte sig godvilligt. En overgang brugte vi, at man skulle kunne løfte ambolten på sin klods, men da den vejede 150 kg, var det kun bønderkarlene, der ville deltage i den spøg. Bønderne måtte vi lokke på andre måder. En lang overgang brugte vi et flerslået bånd, hvor man bandt en genstand i. Den, der fik genstanden havde så tabt, men så engang vi havde hængt en skiftengøgle i og Refsgaard tabte, ville han have nøglen - ja han var jyd! Vi havde en helvedes diskussion med ham om det, og det sankede for meget.

Så begyndte vi at "lyn« , der kunne vi tyre bønderne, det kneb noget mere med håndværkerne, især Murer-Henry, han var pokkers skrap til den leg. Det blev efter

Smedemester Svend Jensen i Vejby sammen med sønnen Per (ca. 1957).

hånden et helt kompleks for os i smedien, men en dag mente vi at hævnens time var inde, så vi udtænkte en plan. Jo se, at lyne har ikke noget med torden at gøre. Nej det bestod i at vi slog knidstregere på gulvet med form som et lyn. Så skulle man finde ud af, hvor langt det var og skrive det ned. Erik og jeg fandt så på at slå nogle prikker på gulvet, derefter målte vi op og når mureren så kom, skulle vi slå stregeme efter prikkerne og vi ville så lægge os en cm fra hver side. Det var helt i orden, nu skulle vi ordne den rådne mur, men godmorgen! Han kom jo godt nok og var også med på legen, men ramte lige på millimeter, og vi kunne ikke lade være med at grine og fortalte så vores svinestreg - og mere sej blev Henry. Nej ham fik vi aldrig rigtig skovlen under.

De første år, hvor drengene var små, opholdt de sig meget i smedien, dels når Ruth skulle ud med regninger, og senere kunne de også lide at gå og rode derude. Det fik de lov til. Nu her i min modne alder kan jeg ikke forstå, at jeg turde give dem lov.

Een gang kan jeg huske mit allerstørste chok. Per var vel omkring to år og gik derude og legede, medens jeg passede mit arbejde. Det bestod den dag i, at jeg borede huller i en ny hjulring, som vi havde lagt om et fastvognshjul. Så begyndte maskinhammeren at slå. Det var Per, der var kravlet op på ringen, der kobled maskinen til, og han havde sine små hænder på ambolten, hvor hammeren slog ned! - Efter den tid var sikringen altid på.

I 1987 fejrede Ruth og jeg sølvbryllup d. 3. marts med messingsuppe og morgenkaffe og stor fest i Forsamlingshuset.

Jeg har her i mine tilbageblik prøvet at fortælle lidt om mine erindringer, hvad angår udviklingen og de mennesker jeg mødte.

Forhenværende smedemester Svend Jensen har i et kladdehefte nedskrevet nogle erindringer, da han fik mere tid til sig selv, efter at have overdraget sin smede- og vvs-virksomhed til sønnen Per.

Svend Jensen er født i Hilleød 1929. Han voksede op i Holløse og gik i skole i Vejby. Senere flyttede familien til Laugø og boede bl.a. på Guldmosesgården.

Svend blev smedeudlært i Laugø Smedie hos Laurits Nielsen (0943-47). Senere blev han gift med Ruth og boede i Fredensborg, hvorfra de flyttede, da de etablerede sig i Vejby Smedie i 1952.

Vejby Smedie lå på Stationsvej 5, senere flyttede værkstedet ud på Grøndyssevej 3.

På Stationsvej 5 ses på gavlen af huset skiltet med "Den gamle smedie«, og her bor Svend og Ruth Jensen stadig.